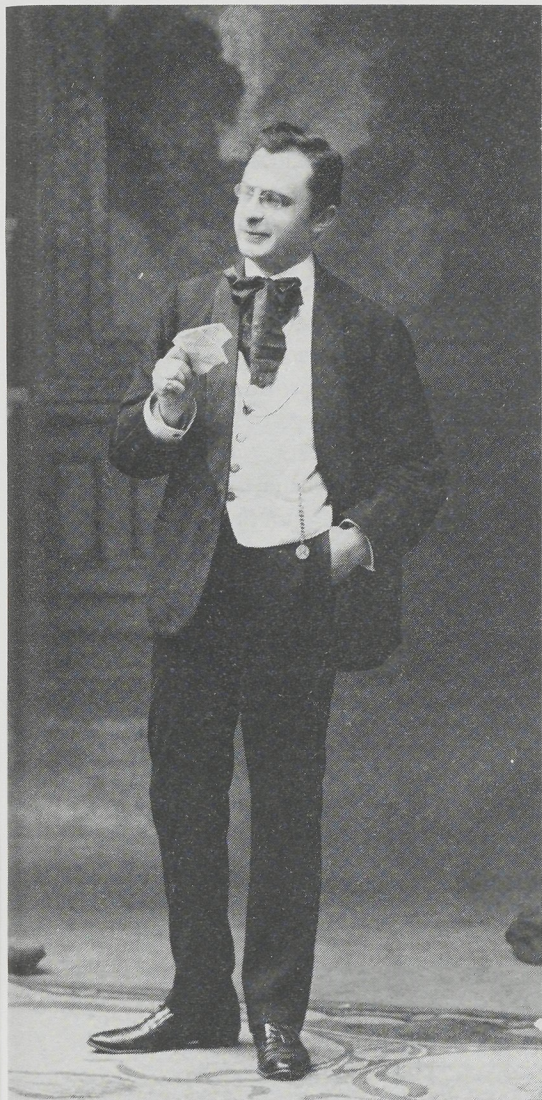

niet, wel Fieps, mijn schat, mijn heerlijke zigeunervrouw? Swiep mag wel doen, wat niemand anders mag?"

Wat de verliefde ook moge willen, zijn verlangens worden vaak gedwarsboomd doordat anderen – de wereld – hun invloed op de geliefde uitoefenen. Dus spoort Bilderdijk zijn Catharina aan: "Laten we de gehele wereld verachten; laten we alles vergeten dat ons in de weg zou kunnen staan". En Pissuisse vraagt zich af: "Wat deert mij de wereld rondom?" Ook Vanessa, niet de hedendaagse zangeres, maar de geliefde van Jonathan Swift, moet ooit dergelijke woorden gehoord hebben. Ze klaagt: "Eens had je een lijfspreuk, die was te doen wat goed was en je er niets van aan te trekken wat de wereld zei. Ik wou dat je je er nu aan hield."

Wat de wereld vindt, hangt nauw samen met gangbare, religieus ge-

fundeerde, morele waarden. De verliefde stelt er de zijne tegenover. Bilderdijk trekt als volgt ten strijde tegen de invloed van de huispredikant van de Schweickhardts: "o Mijn alleraanbiddelijkste! gelooft ge dan dat de liefde, deze zuivere en heilige vlam, die neerdaalt uit God, om weer tot Hem op te stijgen, een slecht gevoel is? Ach, als dat zo was, hoe misdadig zou ik dan zijn! Gelooft ge niet dat haar Goddelijk vuur de harten verheft en iedere daad zuivert? Zoudt ge God niet kunnen heiligen en verheerlijken in mijn armen?"

De religieuze opvattingen van Pissuisse, de vader van het Nederlandse cabaret, blijken naadloos aan te sluiten op die van de vader van het Réveil: "Liefde is een mooi ding! Zolang het maar () wezen mag dat mooie zuivere gevoel, dat regelrecht van God tot Zijn mensen komt".

Dat mooie, zuivere gevoel van Pissuisse hoeft niet per se geestelijk te zijn: "in 'n oogenblik zooals nu, dan is 't vooral m'n lichaam dat naar je verlangt. Nu spookt me mijn bloed door mijn corpus heen zoodat ik beurtelings huiver en gloei. Al mijn verlangen, dat mooie dierlijke verlangen, dat sommige huichelaars en droogpruimers durven uitmaken voor zondig, maar dat niettemin de heerlijkste natuurdriest is, de zuiverste poëzie, die God ons overigens zoo prozaische mensen heeft ingeschapen, heel dat mooie dierlijke verlangen steigert in me overeind en gaat uit naar jou, naar jou en naar de wellust van je meisjeslijf."

Niet iedere liefdesbrief behelst een verzoek. De liefde kent zijn schaduwzijden, waartoe de jaloezie behoort. En die moet worden weggenomen. Wat zal Bilderdijks vrouw ervan gevonden hebben, toen ze het portret van haar echtgenoot met gepoederd haar ontving? En ook nog twee lyrische verzen, waarin de dochter van de schilder haar bewondering voor Bilderdijk uitdrukte? Het vermaan aan haar echtgenoot is niet overgeleverd, wel Bilderdijks reactie. Over zijn geliefde schrijft hij zijn vrouw:

"'t Is een goed hart, en vol geest en genie, en met mij ingenomen, als men overal is; maar ik versta de periode niet van Uw brief, waarbij gij van mij over te geven aan hare

vriendschap en liefde spreekt, en van onze verwydering als onheelbaar te beschouwen. Zeker, werd dit door eene andre hand aan een' ander geschreven, men zou het als een uitdrukking van jaloezie of als een verwijt van de achterdocht aanmerken; maar ik begrijp niet hoe deze in U vallen kunnen omtrent mij, wiens gedrag en principes toch al te kenbaar zijn om er hier van te gewagen."

Klinkt niet erg overtuigend. Jaloezie kun je wellicht beter met één of twee feitelijke argumenten bestrijden. Zoals Zelda Fitzgerald doet: "Scott, je bent echt ontzettend dwaas – In de eerste plaats, ik heb niemand een afscheidszoen gegeven, en in de tweede plaats is er in de eerste plaats niemand weggegaan –"

En als de jaloezie gegrond is? Pissuisse was, toen hij zijn Fieps ontmoette, reeds getrouwd en hij was aanvankelijk niet van plan van zijn vrouw te scheiden. Dus schreef hij: "Nee, mijn lieve, beste *dikke* Fieps, liefde, goeie krachtige mannenliefde is geen portie vanille-ijs, die òpraakt als je er met z'n velen van lepelt..."

Fie Carelsen, 'mijn heerlijke zigeunervrouw'.

Jean-Louis Pissuisse: "n Drinker en 'n speler!"

Dan nog enkele woorden over het slot van de brief. Dat kan niet hartstochtelijk genoeg zijn, als we Pissuisse mogen geloven, die zelf meestal met een zoen op Fieps' fluwelen driehoekje of zwarte pruikje eindigde. Tijdens een muzikaal tournee met zijn vaste begeleider Max Blokzijl deed hij de volgende observatie:

"Ik heb te doen gehad met Max. In al die dagen in Londen heeft-ie tevergeefs lopen wachten op 'n brief. Nu vond-ie gisteren hier 'n kort episteltje. Toevallig viel het me op dat 't laatste kantje niet eens vol geschreven was en 't eindigde – ik zag 't zonder dat ik 't helpen kon – met 'veel groeten en 'n zoen van Annie', zoo eindig ik ook m'n brieven aan m'n Vrouw..."

Is de brief klaar, vergeet er dan nooit een haarlok of een gedroogd viooltje bij te sluiten. □

Mr. W. Bilderdijk's briefwisseling 1795-1797, 2 dln. Red. J. Bosch, H.W. Groenevelt en M. van Hattum. HES, f. 149,50.

Mijn liefste lief, Brieven van Jean-Louis Pissuisse aan Fie Carelsen. Red. Anke van Hamel. SDU uitgeverij, f. 49,90.

Antonia Fraser, Love Letters. Div. uitgevers.